

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 8.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Извештај управног одбора „друштва за српско народно позориште“ о своме годишњем раду, поднесен главној скупштини 10. (22.) јула о. г.

(Свршетак.)

Горонталска жупанијска власт у В Бечкерекy била је исплатила овоме друштву завештај некадашњег вел. кикиндског дистрикта од 5000 фор., јер је хтела да се опрости плаћања 8% камате на тај завештај; али пошто се иста власт уверила накнадно, да је тај завештај по заветном писму велико-кикиндског дистрикта од 25. јула 1864 бр. 2967. остављен као неприкосновен фонд, који има остати код вел. кикиндског дистрикта, а само камата да се плаћа позоришту, — то сада тражи ту своту натраг. Управни одбор пристао је, да се врати та свота од 5000 фор., под условом, да се на ту главницу и од сада плаћа 8% камата све дотле, док се не почне издати српско народно позориште, даље да се накнадно плате камате и трошкови око биљеговине за издату дозволу за брисање.

Према одлуци лањске главне скупштине друштвене у погледу услова стављених од високог министарства о бесплатном уступању варошког земљишта „Хан“ овоме друштву ради зидања сталног позоришта на њему под називом „новосадско српско позориште“, — одговорено је овдашњем магистрату, да друштво ово остаје при пређашњој одлуци својој, по којој друштво ово нити може нити има права да напушта свој уставом прописани и одобрени назив „српско народно позориште“, те никако не може примити бес-

платно уступање поменутог земљишта под горњим условом. Тиме је ствар у погледу намењеног поклона земљишта „Хана“ за градњу позоришта решена.

Познато је славној скупштини из лањског извештаја, да је ово друштво молило овдашњи магистрат, односно варошко представништво да одобри, да позоришна зграда после истеклог уговора још десет година дана постојати може као власништво овога друштва, да би се могло у истој згради спровести осветљење гасом. Варошко представништво одбило је ту молбу из разлога, што је, тобоже, та позоришна зграда трошна, ма да је мешовита комисија при прегледу зграде нашла, да је иста у добром стању, и ма што је управни одбор био вољан примити услове, које је поменута комисија ради боље сигурности зграде ставила била. На то је управни одбор у одређеном року поднео против те одлуке рекурсе високом министарству. Услед тога призива добило је ово друштво од славног магистрата наредбу високог министарства унутрашњих послова од 21. нов 1890. бр. 75.429 у тој ствари. Високо министарство одбило је призив управног одбора позоришног и потврдило је одлуку варошког представништва, по којој се има позоришна зграда 31. децембра 1891 порушити, јер јој тада истиче уговор, који је са варошком општинском склопљен.

Српска народна позоришна дружина обишла је од 8. маја 1890 до 12. јуна 1891, дакле за 13 месеца, ова места: Доњи Ковиљ, Меленце, Мокрин, В. Кикинд, В. Бечкерек, Вршац, Бела Црква, Ковин, Панчево и Митровицу — а сада се налази у Руми. Приход од позоришних представа у тих 10 места износио је 22,864 ф. 90 н., а расход 23,558 ф. 86 н. Према томе износи мањак 694 ф. 77 н. — Дефицита или мањка било је у овим местима, и то: у Д. Ковиљу 143 ф. 26 н., у Меленци 605 ф. 25 н., у Мокрину 312 ф. 02 н., у В. Кикинди 11 ф. 57 н., у Вршцу 520 ф. 76 н., у Белој Цркви 192 ф. 89 н.; — а сувишка било је у В. Бечкереку 4 ф. 45 н., у Ковину 111 ф. 84 н., у Панчеву 870 ф. 45 н. и у Митровици 104 ф. 24 н. — Нека је овде јавно изречена захвала оним родољубивим општинама, у којима је народно позориште сувишка постигло. То је јасна сведоџба њиховог топлог заузимања за осигурање и унапређење нашег народног позоришта. Особито сувишак у износу од 870 ф. 45 н. речито говори о љубави и пожртвовању свесних Панчеваца према нашем позоришту, за које су се они увек одушевљавали и свагда гледали, да позориште народно светла образа оде из њихове средине. Колико би одскочило наше нар. позориште, да се и друге наше општине угледају у лепи пример родољубивих Панчеваца, Ковинаца и Митровчана, па да докажу и делом, а не тек пустим речима, колико им је стало до народне позоришне уметности, до просветног напретка српског!

Позоришна дружина давала је у сваком месту представе за децу, а недељом и празницима представе за народ са спуштеним ценама, да би и спромашнија публика могла уживати у позоришним представама.

Како је позоришна гардероба у доста оскудном и лошем стању, то је управни одбор, на позив управе властелинства комлошког, изаслао подначеоника друштвеног А Хаџића и управитеља Д. Ружића, да

оду у Банат-Комлош, да прегледе гардеробу и остале позоришне приборе у оставини пок. Јована пл. Наке В. С. Миклушког, и да ради поклона или откупа исте гардеробе нужне кораке учине и да поднесу извештај о своме изасланству.

Управни одбор јавља, да је по предлогу месног позоришног одбора у В. Кикинди члановима позоришне дружине дат одмор од 14 дана, и то од 11. до 25. августа 1890, нарочито због тога, што је у то доба због пољских радова било незгодно време за позоришне представе, па да се избегне дефицит, прекинуте су представе на 14 дана, те су глумци за то време уживали ферије.

Чланови позоришне дружине поднели су преко управитеља молбу, да им се и ове године дозволи одмор од месец дана. Ту молбу подноси управни одбор засебно скупштини с препоруком на одобрење.

Пошто су многи чланови овога друштва из Земуна, који дугују прилоге за чланарину, или помрли или тако осиромашили, да се дуг њихов никако не би могао истерати — као што је то известио повереник друштвени г. др. Тодор Недељковић, адвокат у Земуну — то управни одбор према пређашњим одлукама скупштинским износи засебно предлог скупштини, да се потраживања од 13 дужника из Земуна, који дугују чланарину, бришу као ненаплатива из рачунских књига. Тим брисањем смањиће се капитал фонда позоришног око 1000 ф.

Управни одбор умолно је и пожурно и повереника друштвеног у Вршцу г. Ђуру Цвејића, да што пре јави какав је успех постигао при предузетој ликвидацији против 25 дужника Вршчана, који од више година дугују фонду позоришном прилоге за чланство и камате на исте, да би се против њих већ једном могла коначна одлука донети. У том погледу још није стигао никакав извештај.

И ове године издаване су неким пис-

цима 5% тантијеме од прихода њихових приказаних оригиналних позоришних дела.

Из фонда позоришног издано је неколико зајмова на сигурну хипотеку.

Благајна друштвена сконтована је више пута и нађена је у реду.

Као што је славној скупштини познато, потребе народнога позоришта сведене су на таку малу меру, да се већ на мању свести не могу, а да се већ са свим не промаши цел, коју овакав народни завод мора имати, па ипак нас гони из године у годину кад мањи кад већи дефицит. У таквом критичном стању жалосно је и помислити само, да није обезбеђен опстанак и будућност првог српског народног позоришта у случају какве непредвиђене нужде. А ко нам јемчи, да се таква нужда, од које нас је до сад сачувала само срећа и устостручена енергија појединих родољуба, ко нам јемчи, да се таква нужда у овим тешким временима не ће појавити? Зар да увек стрепимо од овога страшила? Зар да никад не умиримо и себе и све пријатеље народнога напретка, да смо судбу овог нашег најнароднијег завода, ако и не за свагда, а оно бар до бољих времена обезбедили? А за то се не иште много. Знамо, да сад није време, у ком се може шта изванредно тражити и очекивати. Али, били то што изванредно или немогуће било, да се н. пр. нађу у целом српском народу 6—800 родољубаца који би давали 3—10 фор. било у месечним било у годишњим оброцима на обезбеђење народног позоришта? Замислимо, да је народно позориште

једна од главних потреба наших, да је то — као што и јесте — школа за све што је лепо, племенито, узвишено и српско, права душевна храна за нас, и закратимо себи зарад њега најмању ташту посласаницу, па је жртвујмо услади целога народа. Колико и колико има свечаних и других прилика, где се у нас прелива изобиља; одредимо само оно, што се прелије народном позоришту, па ће имати више него што ће моћи потрошити. На први поглед чини се то невероватно, али испитајмо само наш живот и наше обичаје по тање и потражимо све што је излишно, за које се у нас просипа новац, па ћемо наћи за цело, да ће стотинити део од излишнога, ако га сваки од нас верно жртвује, бити доста да избави народно позориште од вечите кубуре и да га утврди за навек.

Ако и славна скупштина дели ово мишљење, онда нам је част предложити, да се изда у том смислу позив на родољубе српске, да ма и најмањим прилозима годишњим потпомогну народно позориште — то изнемогло мезимче међу народним просветним заводима.

Управни одбор посвршивао је осим споменутих предмета још и многе друге административне ствари, које су биле у течају, но које нису од толике важности, да би се морале овде износити.

На послетку умољавамо славну скупштину, да овај извештај изволи узети на знање.

АНДРИЈА ФИЈАН НА БЕОГРАДСКОЈ ПОЗОРНИЦИ.

(Свршетак.)

С незнатним изузетком наши глумци и глумице немају довољно интелигенције. Они рамаљу услед необразовања и неначитаности. То је врло природно, кад знамо из каквих се редова рекрутују! И ако се који од њих упне сам, да што год само-

стално научи, оно је узалуд. Нема темеља, на коме би зидао те брзо губи вољу. Да почне испочетка, доцкан је. Ах! кад би они улазили у позориште, бар са општим образовањем једнога гимназисте из шестога разреда!

Али позоришту је дужност не само да

продаје улазнице, изводи комаде и па-
бавља декорације, но и да подиже глумачку уметност. То треба да је најсветија дужност и највећа амбиција наших првака! Они је не разуму, и не чине. Осушили се венци на Бачванском гробу, угинула је дивна његова замисао глумачке школе. Ужас нас обухвата кад помислимо, да немамо ваљана подмлатка глумачког. Нико се за њега не стара, нико га не учи! О стављени себи, они постају временом слаби имитатори, накардни ориџинали, или добри рутинисти. Од уметности направе занат, и грамзе за великим платама. А идеални занос, а тежња за усавршавањем познавање уметности, облагорођење срца науком — то их не привлачи. Кад данашњи прваци помру, наша позорница остаће без снага. Старији се не брину за послерад, млади се не паице за будућност. Жалосно, сто пута жалосно!

И за то је благодет да нам бољи глумци долазе, е да би побудили наш подмладак на рад. За то смо се обрадовали доласку г. Фијана. Баш у првој улози својој Фијан није на нас учинио онај утисак, који очекивасмо од његове глумачке репутације. Нема сумње, да је Фијан врстан глумац; он има красан стас, пријатно лице, грациозност појаве и срећан орган. Апстрахујемо акцентуацију невичну уву нашем, и јужни дијалекат, то је све споредно, ну и сама игра његова није достигла овом приликом високе сфере великих уметника. Његова игра, модулација гласа, маркирање појединих психолошких момената, покрет тела и удова чињаше нам се да није тако складно, према природи улоге. Све је то код Фијана вештачки, али није строго уметнички. Фијан припада, како видимо, оној ултра-германској глумачкој школи, која све полаже на извесну извештаченост, која не оставља ни један гест, ни један покрет, ни једну важнију реч не поентирану ако

претходно није све то изучила са педантеријом, која нас буну. Глумца те школе видите, како је гласом и покретима задео да покаже, да је тамо на позорници некакав други свет, но овамо међу нама; видите, примећујете — ако сте иоле пажљивији и способни да то приметите — да се усиљеност, далеко од природности бори, да изнесе нешто више од обичног, нешто ориџинално, и за то мора да прибегава у напред добро наученим или копираним манирима, извесним сојтарлупцима, које су као оно блиставе шљоке на јевтину оделу веома слабо средство, да му припаду скупоцености и вредности.

Фијан је глумац, који је по своме образовању далеко надмашио своје колеге. Он се јавио на позорницу доцније, у већ зрелим годинама, и на брзо је стекао гласа. Он уме да студира дух замисли песникове, уме и да оваплоти ту замисао, но, и само образовање, разумевање улоге, и способност извођења, релативног су успеха, кад се очито види, да глумац то постиже не обичним напором, да из најнезнатнијег елемента своје улоге хоће да изазове дивљење, и да индивидуализујући извесну по све обичну људску особину, ствара нешто засебно, те политирајући је својим фирнисом, не иде обичним и простим путем поступности, који је песник у своме делу означао, и којим се путем постиже интензивнији ефекат, кад се карактери изводе просто, природно, и у оквиру самога дела. Прави и одлични глумачки таленти не теже за ориџиналним, но за истинитим.

И ако не делимо мишљење, да је Фијан први глумац на словенском југу, ми радо признајемо, да је марљивом студијом много успео, и да се он може и даље усавршавати, нарочито ако обрати више пажње, не студији, јер та се по преимућству код њега манифестује, но природности, истинитости и топлини.

